ÇOCUK CEZA ADALETİ AÇISINDAN TÜRK HUKUKUNDAKİ DİVERSİYON DÜZENLEMELERİ

Fatma SÜMER[1]

ÖZET

Dünya genelinde çocuk suçluluğunda artış görülürken hapis cezalarının sakıncalarının bulunması, alternatif yolların etkili biçimde uygulanmasının önemini artırmaktadır.

Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 3. maddesinde ve ÇHS'nin getirdiği ilkeleri somutlaştıran metinlerden biri olan BM Çocuk Ceza Adaleti Yönetimi için Asgari Standart Kurallar'ın (Pekin Kuralları) 5. maddesinde çocuk ceza adaleti sisteminde daima çocuğun cezalandırılmasından ziyade yüksek yarar ve esenliğinin amaçlanması; suça sürüklenen çocuklara gösterilecek tepkinin ise hem suçun hem de çocuğun içinde bulunduğu koşullarla orantılı olması gerektiği belirtilmiştir.

Bu amaçlar doğrultusunda ÇHS'nin 40. maddesi çocuğun ceza yasasını ihlal ettiği ithamıyla karşılaşıldığında yalnızca ona uygulanabilen yasa, usul, makam ve kuruluşların oluşturulmasının teşvik edilmesini, bu bağlamda özellikle ceza ehliyeti bakımından asgari yaş sınırı belirlenmesini ve insan haklarına ve yasal güvencelere tam saygı gösterilmesi koşuluyla adli kovuşturma olmaksızın önlem alınmasına ilişkin esasların tespit edilmesini öngörmüştür. Böylece çocuğun yargılama dışına çıkarılması sonucuna yol açan diversiyon düzenlemelerinin teşvik edildiği görülmektedir.

Türk hukukunda da uygulama alanı bulan diversiyon yöntemlerinin büyük ölçüde yargılama sürecine dâhil edildiği ve yargı sürecinin yavaşlığı nedeniyle amacına ulaşamadığı ifade edilmektedir. İlk haliyle çocuklar için düzenlenmiş olması sebebiyle istisnai nitelik taşıyan kamu davasının açılmasının ertelenmesi ile aslında kusurluluk bağlamında ele aldığımız yaşa ilişkin düzenlemeler dışında, çocuklara yönelik diversiyonun, büyük ölçüde yetişkinlere uygulanan düzenlemelerin esnetilmesi suretiyle hayata geçirildiği görülmektedir.

[1] Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Hukuk Fakültesi, fatma.sumer@yeniyuzyil.edu.tr, ORCİD: 000-0001-8160-9085

Diversiyon, çocuğun eyleminin karşılıksız bırakılması anlamına gelmez. Aksine, çocuğun yargılama süreçlerinden ve cezaevinden uzak tutulduğu, ona toplum içinde farkındalık kazandırmanın önceliklendirildiği ve bu amaçla koruyucu ve destekleyici tedbirlerin kritik önem taşıdığı bir uygulamadır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk ceza adaleti, diversiyon, suça sürüklenen çocuk, Çocuk Koruma Kanunu, koruyucu ve destekleyici tedbirler.

DIVERSION ARRANGEMENTS IN TURKISH LAW FROM THE PERSPECTIVE OF JUVENILE CRIMINAL JUSTICE

ABSTRACT

While juvenile delinquency is rising worldwide, the drawbacks of imprisonment heighten the importance of effectively implementing alternative measures.

Article 3 of the United Nations (UN) Convention on the Rights of the Child (CRC) and Article 5 of the UN Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (the Beijing Rules) — one of the instruments that give concrete expression to the principles introduced by the CRC — provide that the juvenile justice system must always pursue the child's best interests and well-being rather than punishment, and that any reaction to children in conflict with the law must be proportionate both to the offence and to the circumstances of the child.

In line with these aims, Article 40 of the CRC promotes the establishment of laws, procedures, authorities, and institutions applicable solely to children when faced with the allegation that a child has infringed the penal law. In this context, it provides in particular for the setting of a minimum age of criminal capacity and the determination of principles for taking measures without resorting to judicial proceedings, provided that human rights and legal safeguards are fully respected. Diversion arrangements that result in steering the child out of formal adjudication are thus seen to be encouraged.

It is stated that the diversion mechanisms applied in Turkish law as well are largely incorporated into the adjudication process and fail to achieve their purpose owing to the slowness of the judicial process. Apart from the deferment of the opening of a public prosecution — which is exceptional because it was originally designed for children — and the age-related provisions

that we actually address in the context of culpability, diversion for children appears to be implemented largely by relaxing the arrangements applied to adults.

Diversion does not mean that the child's act is left without any response. On the contrary, it is a practice in which the child is kept away from judicial proceedings and prison, priority is given to fostering the child's awareness within society, and, to this end, protective and supportive measures are of critical importance.

Keywords: Juvenile criminal justice, diversion, children in conflict with the law, Child Protection Act (Law No. 5395), protective and supportive measures.